Calders-Espinàs: un debat amistós

Ús i abús de la tecnologia

Pere Calders escriu amb processador de textos. Josep M. Espinàs utilitza màquina d'escriure. Això ha servit d'excusa per a un debat, presidit sobretot per la cordialitat i l'admiració mútua entre aquests dos grans escriptors i conversadors.

Pere Calders va néixer l'any 1912 i Josep M. Espinàs, l'any 1927. Tenen moltes coses en comú. Però mentre Calders s'apassiona amb els ordinadors, Espinàs prefereix mirar-se'ls a una certa distància. Això no impedeix que porti una agenda electrònica a la butxaca. Asseguts cara a cara per parlar d'un tema que podria ser banal –escriure a màquina o amb ordinador– hi aporten el millor suc. I el tema aparentment banal es converteix en interessant. ¿Escriure a màquina o amb ordinador condiciona l'escriptura? ¿Un hàbit pot canviar l'estructura narrativa?

PERE CALDERS: Quan l'Espinàs parla del seu amor a les màquines d'escriure, recordo les que he tingut amb una sensació d'enyorament. El processador de textos m'ha simplificat molt la feina. Espinàs, deies que la teva Olivetti mai no t'ha abandonat. Doncs, a mi, una vegada la màquina se'm va espatllar i em varen dir que no valia la pena d'arreglar-la, que allò ja estava superat.

JOSEP. M. ESPINÀS: Tu has dit "ja estava superat". El problema de qui s'apunta a l'última tècnica és que l'endemà ja està superada. L'avantatge que jo tinc és que la meva Olivetti és insuperable, perquè hauria de canviar d'eina. I això em tranquil·litza molt.

P. CALDERS: ¿Tu has tingut la tafaneria de provar un processador? ¿No? T'agradaria per una sèrie de coses. A mi, l'ordinador m'arxiva tot el que faig i ho trobo instantàniament. Si no, quan necessito un paper no el trobo.

J. M. ESPINÀS: El primer que haig de dir és que si faig reserves a l'ús d'ordinadors i de processadors de textos és per raons purament personals. No perquè jo negui la importància enorme de la informàtica en general. Seria ridícul. Des de tots els punts de vista, has d'estar al costat del progrés de la tècnica, perquè resol una sèrie de problemes. Només de pensar com els transports i les telecomunicacions han canviat la humanitat –jo crec que positivament–, hi has d'estar d'acord. Les meves reserves són estrictament personals. Jo no ho necessito i defenso el seny de no necessitar-ho.

P. CALDERS: Tu no fas correccions. La frase ja et surt directament. A mi, m'empipa molt un escriptor que repeteixi paraules. És admirable que tu no en repeteixis mai.

J. M. ESPINÀS: Els arguments que han utilitzat per convèncer-me de tenir un processador de textos són importantíssims, però a mi no em serveixen. Per exemple, m'han dit: "És que pots corregir". Però jo no necessito corregir. Si fos mecanògrafa d'una multinacional i hagués de presentar unes cartes impecables, potser sí. Jo no corregeixo. Puc enviar els meus articles escrits a mà o amb guixades. Canviar paràgrafs de lloc: no ho he fet mai. Potser per a un informe estaria bé, però per als qui escrivim narrativament no.

P. CALDERS: Jo escric a mà i ho passo en net, que és un costum de la gent de la meva edat. I em vaig corregint a mi mateix.

J. M. ESPINÀS: Crec que la correcció és un problema de certa estructura mental. Quan dic que no corregeixo no dic que sigui una persona genial. Només faig petites correccions, i tinc la impressió que, la meva correcció, la faig mentalment, prèviament. Jo penso amb frases completes, tancades. De vegades, no sóc excessivament ràpid, perquè elaboro la frase abans a la pantalla mental. És pensant que em corregeixo.

P. CALDERS: Tots estem condicionats per una sèrie de coses que hem fet. Jo vaig fer de corrector i agraïa molt un original net. Jo, primer, ho faig a mà i en passar-ho en net l'ordinador m'ajuda, per exemple, a fer marges amples. I això el corrector ho agraeix.

J. M. ESPINÀS: O sigui, que tu fas servir l'ordinador per generositat amb els altres.

P. CALDERS: També em permet de fer

una colla de coses. Per exemple, tu fas una novel·la de 200 pàgines i el protagonista es diu Gabriel. Després dius que Gabriel no t'agrada i vols canviar el nom. Doncs no ho has de repassar tot. La màquina sap que cada vegada que trobi la paraula Gabriel hi posarà Pau, Eduard o el que vulguis. També corregeix ortogràficament i tens diccionari de sinònims. Tot això són ajuts.

A mi, també em passa que des de jovenet que m'agraden les coses tècniques. El meu pare era importador de material fotogràfic alemany. Quan va arribar la primera Laika es reunien allà els fotògrafs de l'època. I varen arribar a la conclusió que allò era curiós, però que no tenia cap mena de futur. I això ho he vist en diverses coses. Jo, quan era dibuixant, es componia tipus per tipus. I es deia que la caixa no moriria mai. La linotip va liquidar la tipografia de caràcters mòbils.

J. M. ESPINÀS: Estàs dient que totes les tècniques passen. Per això ja no em dedico a l'ordinador, perquè sé que demà passat ja serà superat. Espero arribar a temps a trobar l'últim invent.

En el progrés tècnic, que jo defenso, passa que no sempre la gent es pot fer aquesta reflexió: no vol dir que una persona determinada també progressi si fa servir aquesta eina. Aquí hi ha una trampa. És veritat que hi ha càmeres de vídeo i molts aparells. Però no és veritat que un progressi si utilitza tots aquests nous invents. Jo faig servir un cotxe perquè el necessito. Però no necessito un processador de textos. No tinc reticències davant de res.

P. CALDERS: Si no l'has provat, no pots saber que no el necessites. ¿Com ho saps? ¿Per intuïció?

J. M. ESPINÀS: Si amb l'equipament tècnic actual funciono a satisfacció meva i dels que han de rebre el meu treball, vol dir que no el necessito. Una altra cosa és la curiositat. I si anés més ràpid, ¿què n'hauria de fer aleshores, del temps?

P. CALDERS: Però quan el progrés facilita les coses...

J. M. ESPINÀS: Amb totes les afirmacions de tipus general, hi estic d'acord. El problema és si, a mi, una eina em facilita les coses o no. La meva taula és molt petita i la maquina ja m'hi cap just. No vull estar pendent d'una avaria elèctrica per deixar d'escriure i no poder acabar un article urgent. Amb la meva màquina d'escriure l'acabaré. I si se m'espatlla me l'acceptaran a mà –sempre parlo en nom propi–. Però, el senyor a qui s'espatlla l'ordinador tindrà un disgust increïble. La complexitat també es paga.

P. CALDERS: En un article a l'*Avui* deia que un argument a favor teu, si debatíem aquest tema, seria que la llum se'n pot anar i fer-te perdre la feina. Al cap de dos dies em va trucar un representant que em va preguntar quin processador tenia, perquè ja hi ha un dispositiu que encara que se'n vagi la llum permet a l'ordinador de funcionar durant unes hores més. Ara el gran secret de la societat de consum és que tota persona té unes joguines que li fan il·lusió. Hi ha una propaganda que et fa creure que et són necessàries i un sistema de crèdit que et fa pensar que els pots comprar.

J. M. ESPINÀS: Jo defenso enormement les il·lusions de la gent. Això és més important sovint que la seva utilitat. Però són dos mons diferents. Si la il·lusió ho justifica tot, endavant a anar canviant de model.

P. CALDERS: La ploma estilogràfica, independentment que et faci il·lusió o no, et simplifica la feina. No sé si tu escriuries amb una ploma d'oca.

J. M. ESPINÀS: Jo sóc fumador de pipa i sóc partidari dels llumins i no de l'encenedor, molt més modern. El llumí s'usa, es llença i no té despeses de funcionament.

Mentre Pere Calders s'apassiona amb els ordinadors, Josep Maria Espinàs prefereix mirar-se'ls a una certa distància. CARME PUÉRTOLAS

Si anem enrere veurem que hi ha algunes coses millors. És difícil de sistematitzar que un instrument sigui millor. Més pràctic, sí, però millor, no sempre.

P. CALDERS: Quan varen sortir els vídeos es va dir que no superarien mai el Super 8, i al cap de cinc anys els Super 8 van desaparèixer. I hi ha moltes coses així. El meu pare deia que el cinema no mataria el teatre. No, però l'ha deixat ben estabornit.

J. M. ESPINÀS: Mira, jo aquí tinc una agenda electrònica, perquè vegis que no sóc rebec a la tecnologia. Jo la faig servir per una raó: no haver de canviar d'agenda cada any i que les adreces s'hi quedin per sempre. No vull aparèixer com un prehistòric antitècnic.

P. CALDERS: Ara han sortit ordinadors que converteixen la veu en signes gràfics. Això està al començament. On arribarà, no ho sé.

J. M. ESPINÀS: Amb motiu dels Jocs Paralímpics n'he vistos i, per exemple, per a cecs, hi ha una màquina que llegeix en veu alta els llibres. Hi ha avenços importantíssims per a una gent que ho necessita. No sé si utilitzaria un ordinador que reconegui la veu per dictar els articles. En Néstor Lujan dicta articles o novel·les senceres. Però per a això s'ha de tenir una estructura mental determinada. Ara, si no pogués escriure per alguna raó, em transformaria en un dictador –en el bon sentit de la paraula–.

Jo no sé si, a una persona que pot corregir tant, no se li disminueix l'exigència mental en el moment de concretar una idea, pensant que després ja ho pot arranjar. ¿Les facilitats tècniques, influeixen en el rigor, en l'estructura? La màquina d'escriure, en relació amb els senyors que escrivien a mà, ja devia significar un canvi. La màquina porta una tendència a la velocitat. Qui sap si abans feien unes explicacions llarguíssimes perquè tenien a la mà una eina lenta. I en canvi ara la possibilitat de disparar-se pot fer que, potser inconscientment, es vagi més de pressa.

P. CALDERS: Hi ha una cosa en què estem d'acord: no hi ha cap avenç tècnic que millori la capacitat o l'estil dels escriptors. Però faciliten el procés. La màquina d'escriure té un problema. Amb el processador pots fer les còpies que vulguis. Dues vegades he perdut originals. La literatura catalana no hi ha perdut res, però jo sí.

J. M. ESPINÀS: Fas bé de fer còpies, perquè si es perd un original teu sí que és dolent. Però si se'n perd un de meu, no passa res. Per això ja ho fem bé: jo mai no he fet cap còpia de res. L'instint funciona. I les còpies les poden fer els altres.

Crec que els ordinadors canvien l'estructura mental, però això no forçosament és negatiu. Potser hi ha aptituds que la persona humana no necessita. Un cert emmandriment es pot produir, si una màquina ja fa certes operacions mentals. I això pot tenir aspectes negatius en l'activitat mental general. És com no voler estudiar llatí. No és només saber llatí, sinó estudiar unes estructures que poden servir per al desenvolupament del cervell. O com si per tenir cotxe la gent ja no caminés.

P. CALDERS: Hem d'acceptar que el món és millor que abans. Jo sóc mig de pagès i abans en alguns llocs la gent passava sense telèfon ni farmàcia a la vora. Però molts varen morir per no disposar d'això.

J. M. ESPINÀS: Jo també sóc partidari de l'aspirina i la radiografia, però hi ha gent que pren medicaments que no necessita. El mateix passa amb algunes tecnologies. Quant a les noves tecnologies i l'obra, crec que el cinema ha influït –si més no, a mi– en l'obra. Jo sóc molt visual i m'interessen els espais. Per això el cinema em pot haver influït. Com potser la pintura va influir els escriptors d'altres èpoques.

Són amics i es nota. Tenen la conversa fàcil. Les preguntes no calen. Tots dos tenen esperit de periodista. La curiositat ha estat la seva gran aliada. En un moment de la conversa surt la darrera novel·la d'Espinàs *Vermell i passa*. ¿Casualitat? El narrador és un venedor d'ordinadors. Un nou interrogant: ¿els ordinadors són simples executors?

J. M. ESPINÀS: Els ordinadors són eines. Possiblement en el futur tindran creativitat, d'acord amb la definició de Koestler: la capacitat de biassociació, és a dir, d'associar dues realitats que fins aleshores no havien estat associades.

Últims comentaris a la sobretaula. Pere Calders, en el conte *Sabotatge cibernètic* del vostre recent llibre *L'honor a la deriva*, un escriptor es troba que l'ordinador li canvia "barco" per "vaixell", "despedir" per "acomiadar". ¿Un virus informàtic podria introduir el català *light*?

Calders, cautelós, no diu ni sí, ni no. Es limita a recordar que un jove de setze anys es va introduir en el sistema informàtic del Pentàgon.

Xavier Duran